

Nr 49

Utlåtande i anledning av väckt motion om stöd till den estniska befolkningsgruppen i vårt land.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen I: 518 av herrar *Per-Olof Hansson* och *Ringaby* föreslås, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t snarast måtte tillsätta en utredning med uppdrag att framlägga förslag på skolans och övriga kulturella områden i syfte att stödja den estniska befolkningsgruppen i vårt land i dess strävan att hålla det egna modersmålet levande och att i övrigt bevara och vidareutveckla det estniska kulturarvet.

I motionen framhålles bl. a. att den estniska befolkningsgruppen intar en särställning bland folkminoriteterna i vårt land. Esterna har inte frivilligt emigrerat från sitt hemland utan tvingats fly av politiska skäl. Deras antal i Sverige är i jämförelse med andra flyktinggruppers mycket stort, varför det finns anledning att upptaga deras speciella problem till särskild behandling.

Motionärerna påpekar vidare att esterna väl har smultit in i det svenska samhället och att mer än 90 procent av dem numera är svenska medborgare. Trots detta är det naturligt, att de söker bevara och odla den estniska kulturen och framför allt slår vakt om sitt hemlands språk. Flertalet föräldrar saknar kvalifikationer att undervisa sina barn i modersmålet. Det förekommer på sina håll att barn inte utan tolk kan tala med sina far- eller morföräldrar.

Om den unga generationen på grund av språksvårigheter skulle förlora kontakten med den estniska kulturen, skulle denna småningom upphöra. Försvinnandet av en nations kultur är en förlust för mänskligheten. Därför anser motionärerna det viktigt att vårt land erbjuder den estniska kulturen möjlighet till fortsatt existens. Ett starkt behov av skolutbildning i bl. a. modersmålet föreligger. Skolor för ester är nu organiserade i Stockholm och Göteborg, men underlag för folkskolor med undervisning på estniska språket finnes på ytterligare ett antal platser.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från skolöverstyrelsen och berett Esternas Representation i Sverige tillfälle att inkomma med yttrande.

Bihang till riksdagens protokoll 1962. 11 saml. Nr 49

Skolöverstyrelsen hänvisar till sitt yttrande i februari 1961 över motionerna I: 536 och II: 630 om visst stöd åt den estniska folkgruppen i vårt land. I yttrandet redovisade överstyrelsen fall, i vilka överstyrelsen tidigare haft att taga ställning till de problem och förslag, som avsågs i nyssnämnda motioner och vilka i allt väsentligt synes vara desamma som de i nu föreliggande motioner framförda. Överstyrelsen fann en sådan utredning, som yrkats i 1961 års motioner i och för sig motiverad men ifrågasatte om icke motionernas syfte skulle kunna bättre tillgodoses genom att exempelvis 1960 års folkbildningsutredning finge i uppdrag att undersöka ifrågasavaranden om problem med hänsyn till skilda flyktinggrupper inom vårt land.

Överstyrelsen anför nu vidare:

Den nyssnämnda 1960 års folkbildningsutredning har den 31 augusti 1961 avgivit sitt betänkande och därmed fullgjort sitt uppdrag. I statsverkspropositionen till 1962 års riksdag, bilagan åttonde huvudtiteln, har emellertid föredragande departementschefen anfört, att han med hänsyn till de invändningar, som gjorts mot utredningens förslag, icke ansåge möjligt att lägga dessa till grund för proposition i ämnet förrän de blivit föremål för ingående överväganden och överarbetningar. Därest departementschefens uttalande är att fatta så, att nya sakkunniga kan väntas få i uppdrag att företaga en överarbetning av utredningens förslag — en sådan tolkning förefaller väl motiverad — synes det överstyrelsen lämpligt, att det genom förevarande motion ånyo aktualiserade problemet i samband med en sådan överarbetning göres till föremål för närmare överväganden och frågan om den estniska befolkningsgruppens situation på det kulturella området alltså hänskjutes till eventuellt tillkallade sakkunniga på folkbildningens område.

Esternas Representation i Sverige redogör för organisationen av de estniska skolorna i Sverige. För närvarande finnes estniskspråkiga folkskolor i Stockholm och Göteborg samt ett estniskt aftongymnasium i Stockholm, vilka alla har statsbidrag. Viss undervisning i estniska och nationellt betonade ämnen meddelas därutöver på ett tjugotal orter. Denna undervisning sker på kvällar eller söndagar.

Det finns en evangelisk-luthersk och en grekisk-katolsk kyrka i Sverige med församlingar på alla större estniska bosättningsorter.

Estniska förlag publicerar årligen flera tiotal böcker, av vilka huvudparten i Sverige. Här utges vidare tre tidskrifter och fyra tidningar, av vilka en daglig.

Det finns i vårt land en estnisk ungdomsrörelse. Den största ungdomsorganisationen är scoutrörelsen med över 800 medlemmar. Årligen anordnar Estniska folkhögskolan sommarkurser. Vid de svenska universiteten och högskolorna finnes omkring 400 ester, sammanslutna i egna föreningar. Sverige-esterna företrädes av ett folkvalt representantskap, Esternas representation i Sverige.

Skolsituationen är bekymmersam. Kompletteringsskolor har inrättats för estniska barn, men endast en mindre del av barnen har möjlighet att tillgodogöra sig samtidig undervisning i den svenska folkskolan och i en estnisk

kompletteringsskola. Nyrekryteringen av lärare är dessutom bekymmersam, enär lärarna i de estniska folkskolorna är dåligt avlönade. Personalfrågan är bekymmersam även inom den estniska kyrkan liksom för den estniska ungdomsrörelsen.

Över 90 procent av esterna i Sverige är svenska medborgare.

Representationen har föreslagit, att vid ett antal svenska folkskolor skulle öppnas särskilda klasser för undervisning på estniska med av lokala skolmyndigheter anställda estniska eller estlandssvenska lärare. Representationen betonar, att dess strävanden inte går ut på att isolera den estniska folkgruppen. Den finner det i stället angeläget att söka inpassa esterna i det svenska samhället såsom goda svenska medborgare. Den syftar till att söka eliminera känslan hos de härvarande esterna att de är en flyktinggrupp. Det estniska arvet manar dock till att på det kulturella området odla och utveckla det estniska språket och de estniska traditionerna.

Representationen förordar:

- allsidig utredning angående esternas skolproblem,
- utredning rörande den estniska kulturens materiella villkor,
- inventering av den estniska kyrkans personella resurser,
- utredning av nyrekryteringsfrågor och därmed sammanhängande ekonomiska problem samt

beviljande av erforderligt anslag och inrättande av en instruktörsbefattning för estniska ungdomsfrågor.

Representationen har vidare till utskottet överlämnat en av 3 506 ester undertecknad adress, vari framföres önskemål i överensstämmelse med motionärernas förslag.

Utskottet

Vid 1961 års riksdag hade utskottet till behandling motioner med samma yrkande och motivering som den nu föreliggande. I sitt utlåtande (nr 21) över motionerna gav utskottet uttryck bl. a. åt uppfattningen att flyktingar i Sverige som ville bevara sitt hemlands språk och kultur borde ges rimliga möjligheter härtill. Den inre sammanhållning esterna i Sverige visat och den förmåga de ådagalagt till insatser i svenskt samhälls- och kulturliv väckte respekt och borde självfallet mötas med förstående intresse. Skolöverstyrelsen hade i yttrande över motionerna förklarat, att den ställt sig positiv till framställningar om inrättande av estniska skolor i de fall, där förutsättningar för en funktionsduglig skola ansetts föreligga. Styrelsen hade vidare vid sina överväganden i dessa frågor icke förbisett att esternas gamla politiska och kulturella förbindelser med vårt land kunde motivera en särskilt generös inställning till esterna och deras önskemål. Samtidigt var det emellertid angeläget att iakttaga jämnhet och likformighet i behandlingen av de skilda flyktinggrupperna, varjämte statsfinansiella synpunkter måste beaktas.

Utskottet sade sig finna de synpunkter skolöverstyrelsen förklarat vara ledande vid dess prövning av skolfrågor rörande esterna riktiga och ändå målsenliga för de avvägningar mellan olika intressen som vore ofrånkomliga i dessa frågor. Esternas intressen torde härigenom bli på ett rättvist sätt tillgodosedda. Utskottet fann icke sannolikt att en utredning i detta hänseende skulle kunna medföra ökade möjligheter att tillmötesgå önskemål från esternas sida.

Vad beträffar den frivilliga bildningsverksamheten utanför skolorna anförde skolöverstyrelsen att 1960 års folkbildningsutredning kunde få i uppdrag att göra en undersökning. Utskottet konstaterade emellertid att detta icke vore möjligt då utredningen just stod inför slutförandet av sitt arbete. Utskottet framhöll vidare, att esterna ägde samma rättigheter som andra svenska medborgare att komma i åtnjutande av stöd i bildningsarbetet och att utredningens förslag kunde komma att medföra ökade möjligheter härutinnan för alla grupper. Utredningens förslag borde avvaktas.

Utskottet anförde avslutningsvis att det kunde förutsättas att statsmakternas behandling av esternas önskemål i skolfrågor skulle ske enligt ovan angivna riktlinjer och att i fråga om bildningsarbetet i övrigt esterna såväl som övriga grupper av flyktingar kunde räkna med stöd enligt de grunder som gäller för alla medborgare i vårt land.

Utskottet hemställde, att motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet anført, och denna hemställan bifölls av riksdagen.

Vid årets riksdag har under vårsessionen av det särskilda utskottet för skolfrågor behandlats de likalydande motionerna I: 598 och II: 722 angående inrättande av ett högstadium vid den estniska skolan i Stockholm. I sitt utlåtande (nr 1) konstaterade särskilda utskottet bl. a. att det icke nu vore visat att skolan ägde möjligheter att erbjuda en tillfredsställande högstadieorganisation. Motionerna avstyrktes, men utskottet anförde vidare följande.

I den mån skolan framdeles — t. ex. genom samarbete med andra skolor — kan redovisa en från de synpunkter som ligger till grund för skolreformen tillfredsställande organisation, bör emellertid frågan om statsbidrag kunna upptas till förnyad prövning.

Särskilda utskottets förslag godkändes av riksdagen.

Såvitt allmänna beredningsutskottet kunnat bedöma ligger särskilda utskottets av riksdagen godkända uttalanden väl i linje med de principiella synpunkter beträffande behandlingen av esternas skolfrågor, vartill allmänna beredningsutskottet tidigare anslutit sig. Utskottet vill vidare understryka den av särskilda utskottet påvisade möjligheten för esterna att nå resultat genom samarbete med andra skolor.

Utskottet finner icke anledning frångå sin vid förra årets riksdag intagna ståndpunkt beträffande skolfrågorna.

Vad gäller de av Esternas Representation i Sverige berörda frågor som äger samband med esternas behov av lärare och präster vill utskottet erinra

om att antalet ester som avlagt akademisk examen eller bedriver akademiska studier är mycket stort i förhållande till hela antalet ester i Sverige. De rekryteringssvårigheter av personell eller ekonomisk art som kan föreligga i fråga om lärare och präster bör enligt utskottets mening behandlas i sammanhang med motsvarande spörsmål för landet i dess helhet. Utskottet finner alltså icke skäl för en särskild utredning för esternas del i nämnda hänseenden.

Vad beträffar bildningsarbetet i övrigt vill utskottet erinra om att folkbildningsutredningen numera avgivit sitt betänkande (SOU 1961: 44). Chefen för ecklesiastikdepartementet har i årets statsverksproposition (VIII ht, s. 89) anmält bl. a. att utredningens förslag från många håll mött stark kritik vid remissbehandlingen och att därvid ifrågasatts om inte en förnyad utredning måste företagas. Departementschefen fann icke möjligt att lägga förslagen till grund för en proposition i ämnet förrän de blivit föremål för ingående överväganden och överarbetningar. Det må i detta sammanhang vidare erinras om att i två likalydande motioner (I: 410 och II: 487) vid innevarande riksdag framförts förslag om statligt bidrag till avlöning av en för samtliga estniska ungdomsorganisationer gemensam instruktör. I sitt utlåtande nr 8 (s. 13) avstyrkte statsutskottet motionerna under hänvisning till bl. a. att förslag på detta område borde avgöras mot bakgrunden av ett allsidigt utredningsmaterial och att det sålunda icke vore lämpligt att föregripa det förväntade utredningsresultatet. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Den av chefen för ecklesiastikdepartementet förebådade översynen och överarbetningen av folkbildningsutredningens förslag pågår nu i vad gäller studiecirkelsverksamheten m. m. genom en särskilt anlitad utredningsman. Vidare behandlas frågan om det statliga stödet till ungdomsverksamheten av en särskilt tillkallad kommitté.

Av vad ovan anförts torde framgå att de skäl som låg till grund för riksdagens ståndpunktstagande i förevarande frågor vid förra årets riksdag fortfarande äger giltighet. Utskottet har icke heller kunnat finna att några nya omständigheter tillkommit som talar för tillsättande av den begärda utredningen. Utskottet får därför hemställa,

att motion I: 518 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 oktober 1962

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Carl Albert Anderson*, Möller*, Sörlin, Axel Emanuel Andersson, Hedström, Hellebladh, Ringaby, Schött, Lars Larsson och Gunar Pettersson*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Jacobsson i Sala, Hamrin i Jönköping, fru Jäderberg*, herr Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Carlsson i Huskvarna, Lundmark*, Björkänge, Larsson i Borrby och Edlund.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Ringaby, Schött, Gunnar Pettersson, Hamrin* i Jönköping, *Carlsson* i Huskvarna och *Edlund*, vilka ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse.

Vid — — — (= utskottet i utlåtandets tre första stycken) — — — avvaktas.

Vid årets riksdag har frågan om undervisning i estniska språket och åtgärder för att bevara den estniska kulturen åter aktualiserats i motion I: 518.

Utskottet anser i likhet med det remissvar som Esternas Representation i Sverige avgivit att starka skäl talar för en utredning på hithörande område. Att frågan om bättre förutsättningar till undervisning i estniska språket och ökade möjligheter att bevara den kulturella särarten omfattas med det största intresse av den estniska befolkningsgruppen framgår dessutom av den skrivelse från esternas organisationer med över 3 000 namnunderskrifter som utskottet tagit del av.

Även det förhållandet att 1960 års folkbildningsutredning numera avgivit sitt betänkande (SOU 1961: 44) utan att närmare gå in på de frågor som beröres i motion I: 518, talar för en utredning av dessa problem.

Skolöverstyrelsen är i sak ense med motionärerna och föreslår att de problem som aktualiseras i motionen hänskjutes till den överarbetning av folkbildningsutredningens förslag som överstyrelsen förmodar måste ske.

Utskottet har dock inhämtat att den utredningsman som numera tillsatts inom ecklesiastikdepartementet med uppgift att i första hand göra en överarbetning av folkbildningsutredningens förslag i vad det gäller studiecirkelsverksamheten m. m. inte torde komma att beröra de problem som motionärerna åsyftar.

Med hänsyn dels härtill och dels till att såsom motionärerna framhållit den estniska befolkningsgruppen intar en särställning bland folkminori-

teterna i vårt land finner utskottet det vara både motiverat och angeläget med en särskild utredning av de av motionärerna berörda problemen.

Utskottet anser, att detta bör bringas till Kungl. Maj:ts kännedom, och förutsätter, att Kungl. Maj:t under samråd med esternas representanter vidtar lämpliga åtgärder för frågans lösande.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen i anledning av motion I: 518 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.